

Lédig cukor

Az utóbbi időben két szókapcsolat részeként is találkoztam nyelvünkben a *lédig* kifejezéssel. Mindkét példára az (élelmiszer-)kereskedelem nyelvében bukkantam rá. Előbb a közelünkben levő ABC-ben vásárolva tűnt fel a *lédig cukor* alakulat, később a manapság oly divatos ingyenes reklámújságok egyikében pillantottam meg azt a hirdetést, amelyben egy *lédig ital-nagykereskedés* kínál *tömény lédig italokat*. Mivel a németből ismertem a kifejezést 'nőtlen', ill. 'hajadon', azaz 'nem házas' értelemben, érdekelni kezdett, milyen jelentésben használhatják azt a kereskedelmi nyelvben, illetve, hogy lehet-e a magyar szónak köze a némethez.

Vizsgálataim eredménye a következő: a *lédig cukor* zsákos, tehát nagyobb tételű (50 kg), zacskókba szét nem osztott, ömlesztett cukrot jelöl. Mint a bolt egyik idősebb, a számlázásért felelős vezetőjétől megtudtam, a kereskedelem nyelvében már régóta él a *lédig* kifejezés, s a cukron kívül létezik például *lédig rizs*, *keksz*, *nápolyi* is. Ezek mindegyike 'nagy tömegű, előre nem kicsomagolt' árut jelent. Ezeket többnyire nagy tételben vásároló intézmények, például éttermek, napközi otthonok veszik meg, de a cukor esetében — főként borkészítés végett — magánszemélyek is szoktak nagy tételeket vásárolni. Régebben még gyakoribb volt a kifejezés mint ma: akkor ugyanis szinte csak *lédig cukrot*, *rizst*, *nápolyit* árultak, s a boltban mérték ki zacskókba az egy-, kétkilónyi tételeket a vevőknek. Sőt, akkoriban még *lédig zsír* is kapható volt: ez is 'nagy tömegű' zsírt jelentett, többnyire 20 kilós tömbökben érkezett a boltba.

Hasonló a helyzet az italok esetében is. Személyesen is felkerestem az említett ital-nagykereskedést, s kiderült, hogy a *lédig italok* 5-10 literes műanyag kannákban forgalomba kerülő röviditalok, amelyeket főként italboltok, kocsmák vásárolnak, s mérnek ki kisebb adagokban. A *lédig* kifejezés jelentése tehát ez esetben is ugyanaz, mint az előbbi szókapcsolatokban: 'nagy tömegű, nem kiszertelt, kisebb adagokra nem bontott'. A borok esetében ugyan a nem palackozott borokat gyakran *kannás borként* hirdetik az eladók, a tömény italok esetében viszont inkább *lédig italokról* beszélnek. De nem mindenki tesz ilyen különbséget: mint megtudtam, sokan a hordóból, nagyobb edényből árult borokat is *lédig bornak* mondják (az utóbbi szókapcsolatot időközben a rádió egyik műsorában is hallottam). A kereskedelmi nyelvben egyébként viszonylag gyakori a kifejezés, például számlákon is gyakran szerepel: *6×50 kg cukor — lédig*. Sőt, a kereskedők egymás közt ragos alakban is használják, például: *nápolyit most csak lédigbe(n) kaptunk, rizs csak lédigbe(n) jött stb.*

Maga a kifejezés egyébként eléggé új keletűnek tűnik, ugyanis sem az ÉrtSz., sem az ÉKsz. nem tartalmazza. Nem találjuk a szót CzF.-nál, de a MTsz.-ban sem, nincs benne regionális tájszótárainkban, de az Idegen szavak és kifejezések szótárában sem. Az ÚMTsz. 3. kötetében van viszont egy *lédigtészta* címszó: „**lédigtészta** fn. *lédigtészta*k (Debrecen 1703: 248): <mézeskalácsosok szóhasználatában>. *Az elsőrendű nahzámot [= mézes vizet] a lédigtészta készítésénél használják fel* (nem pl. uo.)” (762). Sajnos, a szótár nem adja meg a kifejezés jelentését, így csak sejthető, hogy az összetétel előtagja kapcsolatban van a fenti jelzős kapcsolatok meghatározó tagjával. Utánanéztam az ÚMTsz. által forrásként megadott tanulmányban is (Szabadfalvi 1957:

248), de ott sem áll semmiféle magyarázat a szóval kapcsolatban.⁵ Sikerült azonban igazolnom az összefüggést: a szegedi Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola egyik cukrásztanárától megtudtam, hogy a *lédigtészta* valóban nagyobb tömegű, az apróbb sütemények készítéséhez még szét nem osztott tésztát jelent, s nem is csupán a mézeskalács-készítés során használják, hanem a cukrászatban másutt is, bár nyilvánvaló, hogy a mézeskalácsosoknál, ahol nagy tömegű alaptésztát készítenek, majd ebből formázzák meg az egyes figurákat, nagyobb jelentősége van.

Eddigi adatainkat (*lédig cukor, rizs, keksz, nápolyi; lédig italok*, ill. *lédigtészta*) figyelembe véve, azt állapíthatjuk tehát meg, hogy a *lédig* kifejezés jelentése ma körülbelül így definiálható: 'nagyobb tömegű, kisebb egységekre nem bontott (anyag, áru)'. Szótáraink — egy kivételével — nem tartalmazzák a szót, ez arra mutat, hogy csak szűk körben használatos.⁶ Keletkezési idejét tekintve is meglehetősen új szónak tűnik, bár az ÚMTsz. adata arra mutat, hogy ismerhették a kifejezést már korábban is. Szabadfalvi cikkéből ugyanis az is kiderül, hogy „a mézeskalácsosok — a mesterek tudomása szerint — a korábbi századokban mindig viaszból készítették a gyertyát. A XIX. sz. második felében azonban már kezdtek áttérni a parafin- [Így!] és stearingyertya készítésére. Nyíregyházán az első világháborúig csak viaszgyertyát készítettek. Debrecenben már a századfordulón is inkább parafint használtak” (250).

A szó jelentését tehát sikerült feltárnunk, próbálkozzunk hát meg az eredet kérdésének tisztázásával is. A tökéletes alaki egyezés miatt felvetődhet a kérdés, kapcsolatba hozható-e szavunk a fentebb már említett német *ledig* kifejezéssel, azaz tekinthető-e esetleg német átvételnek?

A *ledig* a mai németben legelterjedtebb 'nőtlen, ill. hajadon' jelentésével nyilván nincs közvetlen kapcsolata szavunknak. Van azonban a kifejezésnek a németben néhány olyan — részben nyelvjárásokban élő — értelme, amellyel véleményem szerint a magyarban használt *lédig* melléknév — talán kapcsolatba hozható. A Duden Deutsches Universalwörterbuch a **ledig** címszó alatt (938) a fentebb említett 'nicht verheiratet' (= 'nem házas') jelentés után 2. jelentésként a 'leer, frei' (= 'üres, szabad') értelmet adja meg, pl. *ein lediger Acker*, azaz 'üres, meg nem művelt, parlagon heverő szántóföld', hozzátéve, hogy ez a használat „landschaftlich”, vagyis nyelvjárási. Ugyanehhez az értelemhez sorolja továbbá az *einer Sache*, (selten:) *jmds. ledig sein*, illetve a

⁵ Szabadfalvi tanulmánya nem is a cukrászattal foglalkozik, hanem a viaszfeldolgozással és a gyertyaöntéssel. Kiderül belőle, hogy gyertyakészítéssel régebben többféle céhes mesterség foglalkozott: mézárások, szappanosok és mézeskalácsosok. Ez utóbbiak tevékenységét írja le a szerző: „A mézeskalácsos mesterek a mézestészta mellett foglalkoztak viaszgyertya készítésével. Még évtizedekkel ezelőtt a mézet sonkolyosan vásárolták, s a méz mellett a másik melléktermék, a viasz szolgált alapanyagul a gyertyakészítéshez” [...]. A sonkolyból a mézet a mézeskalácsosok maguk szűrték ki. Egy felülről nyitott hordóba tették bele a sonkolyos mézet, miután kézzel jól összetörték és egy üstben kissé felmelegítették. [...] A hordónak az alján lyuk volt [...], alá tettek egy edényt, ebbe folyt bele a színméz. Ezt a munkát a debreceni mézeskalácsosok *felöntésnek* mondták. [...] Amikor a méz kicsorgott, alulról bedugták a hordó kifolyónyílását, s egy vedernyi vizet öntöttek a hordóban levő sonkolyra. A sonkolyt jó összekavarták a vízzel, s egy napig hagyták *megszállani*, s aztán egy külön edénybe leeresztették a mézes vizet. Ezt az édes folyadékot Debrecenben *nahzám*nak, Nyíregyházán *nókszám*nak, Sárospatakon *nohzám*nak mondják. Az első hordóból kifolyt nahzámot ráöntötték a második hordóban levő sonkolyra, miután a mézet leszűrték, majd a harmadikra és a negyedikre. Mindegyikből kioldotta a még benne levő mézet. Ezt nevezték elsőrendű nahzámnak. Amikor az elsőrendű nahzámot már a második hordóba öntötték bele, az elsőt ismét felöntötték egy veder vízzel, ezt is folyamatosan tovább öntötték a többi hordókba. Ebből lett a másodrendű, s a következő sorozatban elkészülőből a harmadrendű nahzám. Azt mondják, hogy a három felöntéssel a sonkoly méztartalmát teljesen kioldották. Az elsőrendű nahzámot a *lédigtészta*k készítésénél használják fel. A másod- és harmadrendű folyadékból egyes helyeken mézsört erjesztenek” (i. m. 247—8).

⁶ Érdekes, hogy a kereskedelmi iskolák áruismeret-tankönyvei sem tartalmazzák leírva a kifejezést, ugyanakkor a kereskedők ismerik és használják is.

jmdn. einer Sache ledig sprechen kifejezéseket, amelyeknek értelme 'frei von etwas (bes. von Verantwortung o. ä.), jemandem sein [szabad, mentes vmitől (kül. felelősségtől vagy hasonlótól), vkitől]', illetve 'jmdn. [von Schuld o.ä.] lossprechen [vkit felment (bűntől vagy hasonlótól)]', megjegyezve, hogy mindkettő a választékos stílusban használatos. A Grimm-féle Deutsches Wörterbuch (6. köt. 497—504) **ledig** címszava alatt nagyszámú egyéb példát is találhatni, amelyekben ez a 'frei, los [szabad, mentes]' értelem kimutatható, pl. „*ein Stück Vieh, ein Hund ist ledig* [egy állat, egy kutya elszabadult]; *laszt (!) sie ledig* [engedjétek szabadon/szabadjára]; *übermorgen (!) sol deine Tochter dieser Krankheit ledig werden* [holnaputánra a lányod biztos megszabadul ettől a betegségtől]" stb. Nyilván ez az alapjelentés húzódik meg a ma általános 'nicht verheiratet' (= 'nem házas') értelem mögött is: aki ugyanis nőtlen vagy hajadon, az szabad ember, nem kötik a házasság kötelékei. Grimm szerint azonban nemcsak emberek vagy állatok lehetnek szabadok, hanem tárgyak, illetve bizonyos javak is: a régi német jogi nyelvben így nevezték a tehermentes tulajdont, pl. *das Haus ist ledig und los, es hat Niemandes nichts darauf* [a ház minden tehertől mentes, senkinek sincs vele kapcsolatban anyagi követelése]; *ledige Guter* [szabad javak]; *frei ledig eigen* [szabad, tehermentes tulajdon] stb. (vö. i. m. 501). Ezekből a jelentésekből ugyan még csak közvetve magyarázható a magyar kifejezés, az 503. oldalon megtaláljuk azonban Grimmnél a szónak olyan értelmét is, amely talán valamivel jobban is kapcsolatba hozható a magyarral: „*ledig, räumlich frei, ohne enge Verbindung mit anderem* [térbelileg szabad, mással nem érintkező]; *ledige Häuser (!), mit allen vier Ecken ledig [...]* *ledige Häuser, die nicht an einander stoßen [...]* im Bergbau *lediger Maschinentheil; ein Maschinentheil der seine feste Bindung verloren hat, locker geworden ist [...]*; *auch frei von etwas bedeckendem* [szabadon álló házak, melyeknek mind a négy sarka szabadon áll, mással nem érintkezik [...]] szabadon álló házak, melyek nem érnek össze más házakkal [...] a bányászatban: elszabadult gépalkatrész egy alkatrész, amely szilárd kötelékét elvesztette, kilazult [...] továbbá: szabad valamitől, ami befedi]"

Az eddigiekből is látható, hogy a *ledig* alapjelentése 'szabad, kötelékektől mentes' lehetett, e tekintetben szinonimája a *los* kifejezésnek. Hogy ez így van, azt nemcsak a fentebbi példák bizonyítják, hanem a mai németben is meglévő *los und ledig* kifejezés, melynek értelmét a Duden Universalwörterbuch így adja meg: 'frei u. unbehindert, von allen Bindungen gelöst [szabad, nem korlátozott, minden köteléktől mentes]' (965). Ha ehhez hozzávesszük, hogy németországi tapasztalataim szerint a kimért édességet (nápolyig, kekszet, cukorkát stb.) az ottani kereskedők *lose Ware*-nak nevezik, s a **lose** címszó alatt mind a Duden Universalwörterbuch (966), mind a Wahrig-féle szótár (2409) hozza a 'nicht verpackt [nem becsomagolt]' jelentést, akkor jelentésanalízis még inkább valószínűnek kell tartanunk, hogy a magyar *lédig cukor, keksz* kifejezéseknek lehet valami kapcsolatuk a némettel, csak itt nem a *los*, hanem annak szinonimája, a *lédig* került be jelzőként ezekbe a szókapcsolatokba.

Továbbra is gondot jelent azonban, hogy magának a *ledig* szónak ilyen alkalmazását a németből nem sikerült kimutatni. Ezért tovább kutattam, főként (dél)német és osztrák tájszótárakban (pl. Schatz 1955; Mulch 1965—68; Unger 1903; Müller 1928; Hügel 1873; Fischer 1904), hátha azokban megtalálható a szónak ilyen értelme is. Sajnos, egyikben sem lehetett találni pontosan a magyarban meglévő jelentésnek megfelelő példát. Egy germanista kollégám még az ún. Mannheimer Korpuszban is utánanézett (Mannheimer IdS-Korpus, COSMAS-Suche), de ebben a Goethe kora óta született korpuszokat feldolgozó, rendkívül nagy tömegű adatot tartalmazó számítógépes adattárban sem talált olyan adatot, amely pontosan megfelelt volna a *lédig cukor, rizs* stb. szerkezetekben kimutatható jelentésnek. Mivel a korpusz csak „belnémet” anyagot tartalmaz, tehát nincsenek benne osztrák stb. példák, megpróbáltam még a fenti tájszótárak mellé néhány kifejezetten a bécsi dialektust feldolgozó szótárban is utánanézni a kérdésnek, annál is inkább, mert a cukrászatban, kereskedelemben való használat meglehetősen ebbe az irányba mutat. Sajnos azonban, a keresés ezekben sem hozott igazi áttörést: ilyen szókapcsolatot egyikben sem találtam. Ráakadtam viszont néhány további jelentésre, amely nem áll távol a magyarban találttól, s nem

zárható ki, hogy kapcsolatban van vele. A fentebbi 'frei, los; räumlich frei' [szabad, vmitől mentes, térbelileg szabad] értelem mellé a bécsi dialektusból kimutatható például a 'pur, unvermischt' [tisztá, mással nem kevert] jelentés (Teusche 1990: 146). Hauenstein 1978: 83 alatt pedig egy érdekes etimológiai utalást találtam. Magának a *ledigne*k az etimológiája ugyan tisztázatlan (vö. Kluge 1989: 433), ám Hauenstein a szótárában adatolt 'rein, sauber' [tisztá] jelentés („**ledich**/mit breitem *e*, ähnlich dem *ä*/ *rein, sauber*; der Wein is a ledichs Wasser [ez a bor (szinte) tisztá víz]”) mellett a következőket közli: „nach dem mhd. *loetic* = voll und ganz” [teljes, és egész]'. Hogy a 'rein, sauber' jelentés csakugyan ebből származik-e, abban nem vagyok teljesen biztos, viszont tény, hogy a *loetic* szónak valóban volt a középfelnémetben 'voll und ganz, fest' jelentése (vö. Lexer 1976: 129). Nem lehet kizárni, hogy esetleg ennek van valami köze a magyar *lédighez*, ebben az esetben a jelentés már nagyjából megfelel az általunk keresettnek. Ezt némileg talán megtámogatja a következő szótári hivatkozás is: „Ehemals bedeutete *ledig* auch so viel als fertig mit etwas, und so viel als ganz, weil das, was fertig ist, in seiner Art auch ganz ist [valaha azt is jelentette, hogy kész valamivel, és azt is, hogy egész, mert az, ami kész, a maga valójában egyúttal egész is]” (Campe 1809: 68); bizonyára ez a jelentés érződik a mai német *erledigen* 'elintéz, végrehajt, megold' igében is (vö. Kluge 1989: 433 is).

A *loetic* alak kapcsán Elmar Seebold, a müncheni egyetem germanista professzora egy beszélgetésünkben még egy további etimológiai ötlettel is szolgált: ha a *lédigne*k ebben az értelmében kimutatható volna *lötig, lödig* variánsa is, elképzelhető volna, hogy a régi súlymértékként használt *Lot* (> m. *lat*) származéka volna. Ez szemantikailag nem is volna lehetetlen, hiszen ebből lehetne magyarázni a 'kimért' értelmet, már legalábbis a súlyra mért áruknál, innen esetleg áterjedhetett volna az űrmértékkel kimért italokra is. Azonban ennek a magyarázatnak is megvannak a maga gyengéi: hangtanilag az illabiális (*lédig*), illetve labiális (*lötig, lödig*) változatok, de jelentés-tanilag is némiképp elgondolkodtató, hogy a *Lot* 'lat' egészen kicsiny súlymérték (kb. 16 g), míg a *lédig cukor, zsír* stb. általában nagy mennyiséget jelöl, jöllehet ebből esetleg lattal is kimérhették a szükséges adagot. A legnagyobb gond azonban ezzel a magyarázattal az, hogy a kifejezésnek sehonnan sem mutatható ki *lötig* változata.

A Hauensteinnél a kiejtésre vonatkozó megjegyzéssel („mit breitem *e*, ähnlich dem *ä*” [széles, nyílt *e*-vel, hasonlóan az *ä*-hez]) talán összefügg az az információ is, hogy a fentebb említett kereskedelmi szakközépiskola egyik idősebb tanárnőjének közlése szerint, nem csak *lédig* formában fordult elő a magyarban sem a kifejezés, ő legalábbis — fiatal korában — látta így is leírva: *lädig*. Ez arra utalhat, hogy esetleg a bécsies ejtést igyekeztek így utánozni. Ugyanakkor ez az írásmód felvethet egy az eddigtől teljesen eltérő etimológiai lehetőséget is. Alakilag ugyanis lehetne itt szó a *Laden* 'bolt, üzlet' szó korábbi *Lade* alakjának (vö. Kluge 1989: 424) az *-ig* melléknévképzővel ellátott származékáról, amelyben szabályos *i*-Umlauttal van dolgunk. Ha ez így volna, akkor a mai *lédig* talán egy korábbi *lädigre* megy vissza, jelentése pedig valami ilyesmi lehet 'bolti, boltban kimért'. Ez jelentés-tanilag még inkább megfelelhetne a *lédigne*k a magyar kereskedelmi nyelvből kimutatható értelmének, mint a *ledig* 'frei, los, illetve voll, ganz' értelme, csak hogy ez a használat sem igazolható egyetlen német szótárból sem. Alakilag tehát elképzelhető ugyan a származtatás, de itt még maga az alak sem igazán mutatható ki, bár Unger stájer szótárában megvan, ha nem is teljesen az általunk keresett jelentésben: „*lädig*: Adject. mit Laden versehen, immer in Zusammensetzg. mit Zahlwörtern” [mnév, bolttal ellátott, mindig számnevekkel alkotott összetételekben] (Unger 1903: 423).

Van tehát több etimológiai ötletem is a magyarban meglévő *lédig* szó eredetét illetően, ám egyik sem igazolható egyértelműen. Ezzel együtt is — főként a *ledig* és a *los* szinonimikája, és a *lose Ware* szókapcsolat alapján — legvalószínűbbnek az első elképzelést tartom, jöllehet a magyarban meglévő szókapcsolatokat a németből nem sikerült kimutatnom. A tökéletes alaki, de csak közvetett (*lose*) jelentés-tani egyezés miatt azonban az sem zárható ki, hogy valahonnan máshonnan származik a magyarban használt kifejezés, bár ennek némileg ellene szól a szó használati köre, az,

hogy a kereskedelem és a cukrászat, a mézeskalácsosok nyelvéből lehet adatolni. Ezeknek a némethez való kötődése ugyanis rendkívül erős.⁷

Összefoglalva az eddigieket:

Tanulmányomban a kereskedelmi nyelvben használt *lédig* szó jelentését és etimológiáját igyekeztem feltárni. Ami a feladat első felét illeti, sikerült kimutatnom, hogy a kifejezés, melyet szótáraink közül csak az ÚMTsz. tartalmaz, de jelentését nem közli, 'nagy tömegű, kisebb egységekre nem bontott (anyag, áru)' értelemben használatos. Ami a szó eredetét illeti, sajnos, nem sikerült teljesen biztos etimológiával szolgálnom. Valószínűsíthető ugyan, hogy német eredetű szóval van dolgunk, s előbbi értelme feltehetően a szónak a németben ma már ritkábban, inkább csak nyelvjárási szinten használt 'voll und ganz [teljes, egész]', ill. 'frei (auch räumlich), los [szabad (térben is) független]' jelentéseiből származik. Mivel azonban a magyar *lédig cukor, rizs, zsír* stb. szókapcsolatok megfelelői a németből nem adatolhatók, ez az elgondolás nem bizonyítható egyértelműen. Jobb magyarázatot azonban egyelőre nem találtam.

Mivel a *lédig* kifejezés a magyarban — köznyelvi szinten — nem nagyon terjedt el (bár úgy tűnik, mostanság valamelyest terjedőben van), egyelőre csak idegen szónak lehet inkább minősíteni, mintsem jövevényszónak. Más kérdés, hogy remélhetőleg nem is válik azzá. Nyelvhelyességi szempontból ugyanis nem nagyon lehet támogatni a használatát. Igaz ugyan, hogy — az eddig általam ismert kapcsolatokból — feltárt jelentése nem adható vissza e g y magyar szóval, de mondhatunk helyette *ömlesztett* vagy *zsákos* cukrot, rizst, nápolyit, *kannás* tömény italt, sőt talán a már összeforrott *lédigtészta* helyett is használhatunk esetleg *alaptésztát*. A kifejezést egyelőre csupán a kereskedelem, illetve a cukrászszakma nyelvéből tudtam kimutatni, tehát a szakmai zsargonba sorolható. Ugyanakkor, hogy meghonosodása a magyarban bizonyos fokig megindult, azt az a népetimológias változat is bizonyítja, amit nemrégiben így hallottam: „Nálunk is kapható *lédi* (< (?) ang. *lady*) cukor.

SZAKIRODALOM

- Bakos Ferenc (szerk.) 1973. *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Campe, Joachim H. 1809. *Woerterbuch der deutschen Sprache. Veranstatet und herausgegeben von Joachim Heinrich Campe. Dritter Theil*. In der Schulbuchhandlung. Braunschweig.
- CzF. = Czuczor Gergely—Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára*. I—VI. Pest (később Budapest) 1862—1874.
- Duden. *Deutsches Universalwörterbuch*. 2., völlig neu bearbeitete und stark erweiterte Auflage. Dudenverlag. Mannheim/Wien/Zürich. 1989.
- Duden. *Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in 8. Bänden*. 4. köt. 2., völlig neu bearbeitete und stark erweiterte Auflage. Dudenverlag. Mannheim/Wien/Zürich. 1994.
- ÉKsz. = *Magyar értelmező kéziszótár*. Szerk. Juhász József, Szöke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1972.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára*. I—VII. köt. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1966.
- Fischer, Hermann 1904. *Schwäbisches Wörterbuch*. Laupp. Tübingen.
- Freckay János 1912. *Mesterségek szótára I. rész. Ötven iparág leírása*. Budapest.
- Grimm, Jakob 1885. *Deutsches Wörterbuch*. 6. köt. Leipzig.
- Hauenstein, Hans 1978. *Wiener Dialekt. Weanerische Drahdiwaberln von A—Z*. 2. erw. Aufl. Wien.
- Hügel, Franz S. 1873. *Der Wiener Dialekt. Lexikon der Wiener Volkssprache (Idioticon Viennense)*. Hartleben. Leipzig.

⁷ Ehhez álljon itt közvetett bizonyítékként Szabadfalvi tanulmányából néhány — nem a mézeskalácsgyártásra, hanem a gyertyakészítésre vonatkozó — műszó a mézeskalácsosok nyelvéből: *ring, sefon, viaszszilt, stuccoló, mángorló, fándli, sejbli* stb.

- Lexner, Matthias 1976. *Matthias Lexners Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*. Vierunddreißigste Aufl. (mit neubearbeiteten und erw. Nachträgen). Hirzel. Stuttgart.
- MTsz. = Szinnyei József: *Magyar tájszótár*. 1—2. köt. Budapest 1893—1901.
- Mulch, Rudolf 1965—68. *Südhessisches Wörterbuch*. Begründet von Friedrich Maurer. Elwert. Marburg.
- Müller, Josef 1928. *Rheinisches Wörterbuch*. Klopp. Bonn.
- Schatz, Josef 1955. *Wörterbuch der Tiroler Mundarten*. Wagner. Innsbruck. (Schlern-Schriften; 119).
- Szabadsfalvi József 1957. A viaszfeldolgozás és a gyertyakészítés ismeretéhez. *Néprajzi Értesítő XXXIX*. 245—55.
- Teusche, Wolfgang 1990. *Wiener Dialekt Lexikon von Wolfgang Teusche*. Purkersdorf/Wien.
- ÚMTsz. = Új magyar tájszótár. (Szerk. B. Lőrinczy Éva.) 3. köt. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1992.
- Unger, Theodor 1903. *Steirischer Wortschatz. Als Ergänzung zu Schmellers Bayerischem Wörterbuch*. Lubensky. Graz.
- Wahrig, Gerhard 1985. *Deutsches Wörterbuch*. Völlig überarbeitete Neuauflage. Wien.
- Wehle, Peter 1980. *Sprechen Sie Wienerisch? Von Adaxl bis Zwutschkerl*. Erw., bearb. Aufl. Wien/Heidelberg.
- Wolf, Siegmund A. 1962. *Jiddisches Wörterbuch. Wortschatz des deutschen Grundbestandes der jiddischen (jüdischdeutschen) Sprache*. Bibliographisches Institut. Allgemeiner Verlag. Mannheim.

Forgács Tamás